

Innst. 78 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 117 L (2015–2016)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i domstolloven og straffeprosessloven (forhåndsinnkalling til forkynnelse av dom i straffesaker)

Til Stortinget

Sammendrag

Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i proposisjonen endringer i domstollovens regler om forkynnelse i straffesaker som innebærer at tid og sted for forkynnelse av dom kan fastsettes forut for hoved- eller ankeforhandling. Siktete innkalles av påtalemyndigheten ved forkynnelse av pålegg om å møte i henhold til forslaget til ny § 159 b i domstolloven.

Departementet foreslår også endringer i straffeprosessloven slik at ankefristen skal løpe fra det varslede forkynnelesestidspunktet selv om siktete ikke møter. Dette er en endring som gir ankefristreglene som gjelder ved rettens innkalling til forkynnelse av dom, lik anvendelse for påtalemyndighetens innkalling til forkynnelse av dom etter lovforslaget.

Departementet tar sikte på at lovendringene skal tre i kraft fra 1. juli 2016.

Nærmere om forslagene

Lovbrytere straffes i henhold til rettskraftig forelegg eller dom. Det er et tiltagende samfunnsproblem at kriminaliteten har blitt mer grenseoverskridende, og at personer unndrar seg straffeforfølgning ved å utebli når domstolen skal behandle saken. Vi har i dag ikke tilstrekkelige virkemidler til å motvirke unndragelse i saker hvor alvorlighetsgraden ikke gir

grunnlag for varetektsfengsling. Det er etter departementets mening uheldig med en utvikling hvor Norge blir et «fristed» for lovbreakere som mangler tilknytning til landet, så vel som norske borgere som ikke møter til behandlingen av straffesaken, og ikke kan treffes på en kjent bopel eller arbeidssted. Samfunnet er tjent med at alle lovbreakere kan stilles til ansvar for straffbare handlinger.

Denne utviklingen skaper særlig problemer for iretteføring av straffesaker i de større byene. Spesielt i Oslo er det store utfordringer knyttet til kriminelle handlinger som begås av norske og utenlandske borgere uten kjent oppholdssted.

Etter sommeren 2016 startes et toårig prosjekt i Oslo med hurtigbehandling av straffesaker med et klart og oversiktlig bevisbilde hvor det foreligger unndragelsesfare, jf. Prop. 1 S (2016–2017). Politiet, påtalemyndigheten og domstolene vil arbeide målrettet for å oppnå rask dom mens siktete er pågrepet eller varetektsfengslet. Målet er at det kan avsies dom i tingretten etter få dager, og allerede i løpet av første fengslingsperiode. Prosjektet vil omfatte saker hvor det antas å bli idømt ubetinget fengselsstraff.

Lovendringsforslagene i proposisjonen er et supplerende tiltak til prosjektet for også å bidra til hurtigbehandling av saker hvor siktete må løslates før hovedforhandling. På den måten kan det også oppnås en rettskraftig dom i de mindre alvorlige sakene der siktete ikke møter til domstolsbehandling eller forkynnelse av dom. Også i saker der siktete unndrar seg fra ankeforhandlingen etter en ubetinget dom i tingretten, vil det kunne oppnås rettskraftige dommer i større grad enn tidligere. Forslaget til lovendringer gjelder imidlertid generelt og kan benyttes i alle saker hvor forholdene ligger til rette for det.

Departementet drøfter i proposisjonen forholdet til de konstitusjonelle og menneskerettslige skranker.

Beriktiget

Forslagene er utarbeidet slik at de tilfredsstiller kravene i EMK og SP.

Bruken av den nye ordningen vil antakelig av praktiske grunner bli begrenset, all den tid den forutsetter at både domstolen og påtalemyndigheten tilpasser seg en forhåndsfastsatt hovedforhandling innen kort tid for at den ønskede rettskraftvirkningen skal være i behold i fraværssaker. Departementet antar derfor at tid og sted for forkynnelse av dom fortsatt som oftest vil bli fastsatt i retten når saken tas opp til doms. Siktete som faktisk møter, vil herunder bli innkalt på vanlig måte i retten.

Departementet legger til grunn at ordningen kan dekkes innenfor gjeldende økonomiske rammer for domstolene og politiet.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lise Wiik, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Peter Christian Frølich og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til Justis- og beredskapsdepartementets forslag i Prop. 117 L (2015–2016) om endringer i domstolovens regler om forkynnelse i straffesaker. Komiteen viser til at dette innebærer at tid og sted for forkynnelse av dom kan fastsettes forut for hoved- eller ankeforhandling. Siktete innkalles av påtalemyndigheten ved forkynnelse av pålegg om å møte i henhold til forslaget til ny § 159 b i domstoloven.

Komiteen viser videre til at departementet foreslår endringer i straffeprosessloven slik at ankefristen skal løpe fra det varslede forkynnestidspunktet selv om siktete ikke møter. Dette er en endring som gir ankefristreglene som gjelder ved rettens innkalling til forkynnelse av dom, lik anvendelse for påtalemyndighetens innkalling til forkynnelse av dom etter lovforslaget.

Komiteen viser til at det etter domstoloven § 159 a første ledd er slik at retten skal sørge for at dommer i straffesaker blir forkynt. Etter dagens regler innkaller retten siktete til forkynnelse etter domstoloven § 159 a annet ledd (domsforkynnelse) eller tredje ledd (fremmøteforkynnelse) ved å sørge for innkalling i eller etter rettsmøtet hvor saken tas opp til doms. Innkalles siktete i rettsmøtet, begynner ankefristen å løpe selv om siktete ikke møter til forkynnelsen av dommen. Får siktete først forkynt innkallingen etter rettsmøtet (fraværssakene), begynner ikke ankefristen å løpe før dommen er forkynt sær-

skilt for siktete. Det vil si at siktete faktisk må møte til forkynnelsen. Hvis han ikke møter, må dommen forkynnes ved postforkynnelse eller stevnevitneforkynnelse, jf. domstoloven § 159 a første ledd.

Komiteen konstaterer at dagens regler for innkalling til forkynnelse av dom skjer i eller etter rettsmøtet der saken tas opp til doms. Komiteen er enig med departementet i at dagens regler bør suppleres slik at påtalemyndigheten får kompetanse til å fastsette tid og sted for forkynnelse av dom forut for domstolens behandling av saken. Komiteen viser til at det er påtalemyndigheten som skal sørge for at siktete får forkynt innkalling etter regelen i forslaget til ny § 159 b i domstoloven. I så fall begynner ankefristen å løpe selv om siktete ikke møter til forkynnelsen av dommen. Komiteen er enig i at forslaget innebærer at også dommer i fraværssaker kan bli rettskraftige uten særskilt forkynnelse.

Komiteen viser til at vi i dag ikke har tilstrekkelige virkemidler til å motvirke unndragelse i saker hvor alvorlighetsgraden ikke gir grunnlag for varetektsfengsling. Komiteen viser til at kriminaliteten har blitt mer grenseoverskridende, og at personer unndrar seg straffeforfølgning ved å utebli når domstolen skal behandle saken. Komiteen viser til at det særlig i Oslo er store utfordringer knyttet til kriminelle handlinger som begås av både norske og utenlandske borgere uten kjent oppholdssted. Det vises til Oslo statsadvokatembeter som beskriver situasjonen på følgende måte i en inspeksjonsrapport for Grønland politistasjon 10. november 2011:

«Når en siktet ikke har fast eller kjent adresse i Norge skaper dette store problemer i iretteføringsprosessen. [...] Et stort antall hovedforhandlinger vil måtte utsettes fordi tiltalte ikke lar seg stevne. Hvis tiltalte lar seg stevne, unnlater vedkommende i mange saker å møte til hovedforhandling. Man kan da få uteblivelsesdom i medhold av straffeprosessloven § 281. Problemet da blir å få forkynt dommen slik at den kan bli rettskraftig.»

Komiteen viser til at i saker hvor siktete må løslates før hovedforhandling, kan det oppstå problemer med å få forkynt en eventuell fraværssdom. Komiteen viser til at endringer i reglene om tid og sted for forkynnelse av en fremtidig dom kan øke fremmøtet og få flere rettskraftige dommer.

Komiteen vil vise til kapittel 4.5 i proposisjonen og peker på proposisjonens vurdering av forhold knyttet til forkynnelse av dommen. Komiteen vil legge til grunn at konkrete tiltak skal nedtegnes av notoritetshensyn. Komiteen viser til at det er nødvendig at det settes av tilstrekkelig med ressurser til tolking og oversettelse av påtaleavgjørelsene.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i domstolloven og straffeprosessloven
(forhåndsinnkalling til forkynnelse av dom i straffesaker)

I

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endringer:

§ 159 a nytt fjerde ledd skal lyde:

Er siktede forhåndsinnkalt til forkynnelse av dom etter reglene i § 159 b, forkynnes dommen til tid og sted fastsatt i forhåndsinnkallingen med mindre retten finner grunn til å bestemme noe annet.

§ 159 a nåværende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

Ny § 159 b skal lyde:

I saker hvor det antas å være behov for det, kan påtalemyndigheten forut for hovedforhandling eller ankeforhandling fastsette tid og sted for forkynnelse av dom etter reglene i § 159 a annet eller tredje ledd. Siktede blir innkalt ved forkynnelse av forhåndsinnkalling som angir møtested, møtetidspunkt og formålet med innkallingen. Siktede plikter i så fall å møte til forkynnelsen. Straffeprosessloven §§ 86 tredje ledd, 88 og 89 gjelder tilsvarende.

I saker som skal behandles i hovedforhandling, forkynnes forhåndsinnkallingen sammen med tiltalebeslutningen og bevisoppgaven. Forkynnelse av innkalling til hovedforhandling etter straffeprosessloven § 275 fjerde ledd første punktum skal skje samtidig.

I saker som skal behandles i ankeforhandling, forkynnes forhåndsinnkallingen sammen med tiltalebeslutningen, bevisoppgaven, tidligere instansers dommer og påtalemyndighetens eventuelle anke eller

motanke. Forkynnelse av innkalling til ankeforhandling skal skje samtidig hvis siktede skal innkalles til den etter reglene i straffeprosessloven kapittel 23.

Forkynnelse av forhåndsinnkalling kan skje sammen med forelegg som trer i stedet for tiltalebeslutning, jf. straffeprosessloven § 268.

Forhåndsinnkalling og dokumenter som nevnt i annet, tredje og fjerde ledd skal forkynnes personlig for siktede, og ellers etter reglene for stevnevitneforkynnelse så langt de passer. Siktede skal samtidig gjøres kjent med at han plikter å møte etter innkalling til hoved- eller ankeforhandling og forkynnelse av dom, og kan pågripes om han ikke møter. Siktede skal også opplyses om at saken vil kunne fremmes i hans fravær. I tillegg skal siktede opplyses om regelen i straffeprosessloven § 310 annet ledd annet punktum om at ankefristen løper fra det varslede forkynnes-tidspunktet, selv om siktede ikke møter. Det skal fremgå av bevitnelsen etter § 177 at opplysninger som nevnt er gitt.

II

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 88 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom en siktet som er stevnet i samsvar med § 42 annet ledd eller domstolloven § 159 b, jf. domstolloven § 159 a annet eller tredje ledd, eller § 86 og § 87 første eller tredje ledd, uteblir fra rettsmøtet eller fra fremmøteforkynnelsen uten at det er opplyst at han har gyldig fravær, kan retten beslutte at han skal pågripes for straks å fremstilles eller for å holdes fengslet inntil han kan bli fremstilt.

§ 310 annet ledd annet punktum skal lyde:

Er siktede i medhold av § 42 annet ledd eller domstolloven § 159 b, jf. domstolloven § 159 a annet eller tredje ledd, pålagt å møte til forkynnelse, løper fristen fra det varslede forkynnes-tidspunktet, selv om siktede ikke møter.

III

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i justiskomiteen, den 15. november 2016

Hadia Tajik

leder

Hårek Elvenes

ordfører

